

Vasile Andru:

Orgoliul meu explodează rar...

MARIUS TUPAN: — Dragă Vasile Andru, în mai multe rânduri am încercat să realizăm o convorbire. Dar te-ai retras strategic de la „masa tratativelor”, probabil datorită întrebărilor mele incomode. Acum, stupoare, ești dispus să răspunzi la orice întrebare... Ce ți s-a întâmplat între timp? Moartea poetului Ioan Flora, survenită în noaptea de 7 februarie 2005, te-a frapat, ți-a eliminat orice precauții?

VASILE ANDRU: — Principala cauză a amânării acestui dialog – amânare de vreo patru ani – este alta, cu totul alta: este o înclinație a mea spre liniște, spre ne-etalare, spre existență nezegomotoasă. Sunt un scriitor neclamoros. Am o fire silențioasă. Și o înclinație spre asceza scrisului. Cu lungi intervale de călătorii în lume. Spuneam, sunt un neclamoros. Orgoliul meu explodează rar... Și atunci când explodează, se petrece fără schije brizante, fără masacre, fără descărcări sângeroase.

Dar îi admir pe polemisti deștepți. Când colegul și prietenul meu Liviu Ioan Stoiciu are explozii polemice, este admirabil. Inteligența sa artistică se mobilizează total în polemică, în eros și în moarte. Acesta-i talentul lui. *Polemos*, în grecește, înseamnă război. Elanurile mele polemice, câte sunt, se consumă în proză. Nuvela *Operație pe creier* are pagini caustice, despre mineriade. Dar nu-s omul luptei de arenă. Mă amuz de atacuri. Am o stare de amuzare când văd clocotul vanităților literare sau politice. Mă lasă indiferent și atacurile la lucrarea mea, sau mai bine zis îl înțeleg...

Tradiția înțelepciunii zice: ești sporit când hulirea ți se pare laudă și lauda ți se pare hulire. Da, e posibil. Există și hulire care are sunet de laudă. Sau, oricum, îmi prilejuiește o milă pozitivă, medicală, cu privire la speța umană.

— Dar unii resimt dramatică hulirea. Ar putea oare o judecată pripită, nedreaptă, ofensantă să destabilizeze, și chiar să răpună, un creator? Cunoști cazuri în acest sens?

— Știu că există oameni cu fire hipersensibilă, mai ales printre poeți, oameni extrem de vulnerabili, care reacționează depresiv, sau paroxistic, la atacuri. Întrebarea ta face aluzie chiar la poetul Ioan Flora, despre care aflăm că l-a mâhnit letal un articol defavorabil la adresa lui, în „România literară”. Așa să fie? Nu cred că Ioan Flora era atât de ușor de răpus. Știu însă că avea probleme cardiace, la propriu. Mai

știu că era foarte atent la ecoul poeziei sale. Poezia sa era viața sa. În toamna lui 2003, am călătorit cu Ioan Flora la Sofia, la Festivalul Balkanika; am nominalizat o carte a sa, *Medeea și mașinile ei de război*, pentru premiul Balkanika. Nominalizarea însăși era un semn de bună evaluare. Dar el nu concepea să nu ia premiul mare. Competiția însă... La urmă, marele premiu a fost conferit unui scriitor albanez; iar Ioan Flora, cu voturile obținute, s-a clasat pe locul trei, pe locul doi era un romancier grec. Flora a fost foarte afectat, a avut o reacție de nemulțumire pe față, el exploda și tuna. Nu era omul să suporte locul trei. Era pățimaș, pentru că se identifica total cu creația sa.

Dar nu cred că o cronică defavorabilă, cu note zeflemitoare, l-ar fi putut ucide. Păi dacă lucrurile ar sta așa, atunci scriitorii ar muri ca muștele, iar criticii s-ar hrăni numai cu colivă, nu le-ar trebui și altă mâncare!

Dacă mai cunosc cazuri? Fidelii lui Eugen Barbu au spus și au tot repetat că scriitorul ar fi murit de inimă rea, prematur, și că inamicii i-au scurtat viața. Că l-au măcinat, l-au asasinat cei care i-au pregătit dosarul la *Incognito* și l-au scos din Uniunea Scriitorilor. Nu știu dacă Eugen Barbu putea fi răpus la condei, la defăimare. Eugen Barbu însuși era un polemist feroce. Iar dacă totuși a fost răpus de alți spadasi, înseamnă că a fost duel, cu toate riscurile duelului.

Lupul și mielul

— *Să revenim la Vasile Andru. Imaginea ta, observ, are două fațete: cea a unui lup singuratic, și cea a unui miel pregătit pentru jertfă... imagine pe care ți-o cultivi? Dar cum se face că, în ciuda acestui „chip” care are expresivitatea lui, receptarea ta suferă meandre – astfel că volumele tale, receptate cu interes la început, au fost neglijate în ultimul timp?*

— Nu m-am gândit la asta. Dar poate că la început, în tinerețe, predomina fațeta de „lup singuratic”, și aveam astfel mai mult succes la critici... Apoi, când le-am apărut „miel pregătit pentru jertfă” (cum zici tu), mi-a scăzut succesul literar, referințele hristice enervându-i tare pe unii critici (autohtoni, totuși). Acum, cu portretul meu, lucrurile nu stau așa. N-am trăsături nici de „lup singuratic”, în sensul că-mi lipsește agresivitatea, mușcătura, ferocitatea în gestionarea succesului literar sau profesional. Dacă aș fi avut ceva înzestrări canibalice, e clar că mi-aș fi propulsat două-trei scrieri. N-am nici vocație de miel jertfit, nici soartă de victimă sau de penitent al scrisului. Ci am avut parte de un mers normal și de o receptare normală. Ultimele cărți (din ultimii 10 ani, să zicem) au fost neglijate, dar sunt două cauze. Tirajele mici la proză și mediatizarea slabă. Cartea *Cel mai îndepărtat paradis*, proză scurtă, a apărut la Editura Dacia din Cluj, tiraj intim. Nu s-a văzut în nici o librărie din București. „Dacia” face mediatizare zero. Iar mie, personal, îmi este lehamite să mă mediatizez. Lene sau lehamite, sau amândouă. Tiraje bune și ediții succesive au avut

cărțile mele sapiențiale, *Viață și semn, Terapia destinului*. Am cititori, dar n-am critici. Genul sapiențial este complet neglijat de critica literară.

— *Și de juriile Uniunii Scriitorilor.*

— Da. Constat, de ani de zile, opacitatea criticii la teme sapiențiale. E drept, este un gen fără continuitate la noi. Prin acest „gen”, eu nu abdic de la proza pură. Scriu, public și proză pură; și apoi, și textele sapiențiale sunt scrise cu mână de prozator, sunt proză non-fiction. Valentin Tașcu scrie un articol despre aceasta, zicând: „noua specie literară a lui Vasile Andru”. Cartea mea *Istorie și taină la Muntele Athos* poate fi considerată un roman hagiografic. Are capitole de roman hagiografic. În sensul în care Mishima face roman hagiografic la japonezi, sau Pavici la sârbi. *Istorie și taină...* a fost absolut ignorat de critici, la noi, deși a avut două ediții în doi ani, și a figurat în topul cărților bine vândute (editura All). E drept, nici n-am lup-tat (lasă, te rog, linioara) să-l impun. Îmi povestea demult Al. Protopopescu cum și-a pregătit Eugen Barbu terenul critic la apariția *Principelui*. A aranjat, din timp, cronici literare, ca un general în luptă cu cetatea indiferenței. Protopopescu era, pe atunci, un foarte june critic la „Tomis”, și, zicea, a fost căutat insistent, învăluitor, diplomatic, de emisari de la „Săptămâna”. Barbu lucra prin oameni, prin subordonați. Și, la apariția romanului, a fost o explozie de cronici. Cartea e mare, dar trebuia stârnit interesul. Cu altă ocazie, mi-a povestit un foarte bătrân diplomat cum s-au dus lupte mari de culise să se obțină un premiu literar pentru regina Carmen Sylva, pe vremuri. Tu ce credeai? Acum doi ani, am publicat cartea *Yaatra. Jurnal în India*, narațiune sapiențială. Critica o ignoră copios. Dar, din tirajul mare, constat că volumul a făcut vânzare bună editurii All. Dar „All” nu-și promovează cărțile așa cum face „Humanitas”, spectaculos. Dincolo de asta, e clară mefiența criticii snoabe la literatura sapiențială. Și, la noi, critica snoabă face totuși tonul, opinia. *Yaatra* a fost totuși nominalizată la Premiile U.S., la secțiunea „jurnale”. Dar a fost nominalizat, cu mine, și N. Manolescu, cu o carte de critică asimilată ca „Jurnal”. Și premiul l-a câștigat Neme... cum altfel? Deși președintele juriului era Cezar Ivănescu, care, în prealabil îmi spusese: „Îmi dau demisia din juriu dacă volumul tău nu-i premiat, că-i cel mai bun!” Cezar Ivănescu, evident, nu și-a dat demisia. Am surâs... Și am rămas prieteni... Dacă am vreo luptă de purtat, atunci aceasta este la masa de scris, în atelier nu în arenă.

Echipajul optzecist

— *Trebuie să recunoști că și tu ai vrut să acaparezi mai multe luntii. Și uneori ai făcut alegeri greșite. Biologic, te înscrii în promoția 70; spiritual, preferi optzeciștii. Nu crezi că autorii valoroși n-au nevoie de rezime pentru a fi comentați?*

— Eu n-am vrut să acaparez mai multe luntre (deși o mică flotă nu strică), ci am beneficiat de *o luntre mai largă* în care au încăput optzeciștii. O luntre cât un vapor. La optzeciști am iubit inteligența sclipitoare, spectacolul mental, firescul citabil, începând cu trio-ul Iova-Nedelciu-Crăciun. De altfel, mulți s-au repezit să-i anexeze pe optzeciști. Târgoviștenii, mai întâi. Apoi, domnul Crohmălniceanu, ca să-i anexeze mai abitir, i-a organizat într-o formațiune de inspirație militară. Eu n-am vrut chiar să-i anexeze, ci să le fac cadou o parcelă din „Viața Românească”, să se instaleze temporar la un loc bun. I-am publicat în „Viața Românească”, la începuturi, când revistele nu-i agreau. Optzeciștii au fost copiii teribili ai literaturii române. Și așa or rămâne pentru totdeauna. În dedicația pe romanul *Mila frunzelor*, Dan Stanca îmi scria: „... omul care m-a ajutat când eram mic și mă ajută și acum când sunt și mai mic.” Spune, cum să nu iubești această generație care se rostește cu atâta candoare? Îmi simt o afinitate cu optzeciștii și azi, când ei au devenit *mari*.

Invidiate evadări

— *Ți-ai căutat sprijin și din alte domenii, altele decât cele literare. De-acolo ți-au venit o serie de avantaje, beneficii, adică multe călătorii, popasuri îndelungate, cu burse, sponsorizări, facilități. Nu cumva toate acestea i-au făcut pe unii comentatori să te invidieze sau să te ia tot mai puțin în calcul?*

— Posibil. Au fost și din cei care m-au invidiat, e problema lor. Anul trecut, un domn autor a publicat un lung pamflet în care ataca vreo șapte scriitori, de izbânzi diferite; iar pe mine pe motivul, cu totul fantezist, că Uniunea Scriitorilor m-ar fi trimis în lungi călătorii prin lume, în India și Singapore. Păi nu Uniunea m-a trimis, doi ani, în India. Eu am avut bursă Sivananda, bursă acordată de o academie. Am făcut un masterat acolo, în filosofie. Bursa presupune o aplicațiune, un concurs. Tot cu burse de studii am făcut stagii în Franța, de două ori. La Paris am avut bursa Fundației „Pour une entraide intellectuelle européenne”. La Roma – bursă oferită de guvernul Italiei. În ultimii patru ani am călătorit lesne prin șapte țări din Balcani pentru că fac parte din parteneriatul Balkanika, pentru promovarea literaturii în acest spațiu. Este drept, aceste plecări dese m-au făcut să lipsesc mult din țară. S-au creat întreruperi în receptarea cărților mele. Când lipsești mult din țară, ești șters complet din orizontul literar.

*

— *Cândva mi-ai încredințat o proză inspirată din șederea în Noua Zeelandă. De teama cui mergeai să te refugiezi la Antipozi?*

— Nu de teamă, ci de miraj... A fost un proiect de emigrare, proiect liric, *reparat tardiv* printr-un proiect antropologic. Asta-i tot, concis vorbind... Am ajuns prima dată

în Noua Zeelandă în 1998, și brusc mi-am dat seama că locul îmi e cunoscut: cu mulți ani în urmă avusesem un vis cu aceste locuri. Prin 1975, am visat că am ajuns într-o insulă aproape de Antarctica. A fost un vis tulburător, euforic, persistent: chiar și azi îl am viu în minte. Când am pus piciorul pe Insula de Nord, în Aotearoa, am văzut că avea conturul exact al insulei visate. Chiar și casa de pe țărm de Pacific am recunoscut-o... Am avut gând de rămânere definitivă. În martie 2000, când plecam din Wellington, încă mai credeam că voi reveni. De ce s-a petrecut astfel? Sunt motive pe care nu le înșir, ele țin de viața mea personală. Dar, în esență, cred că nu am vocație de migrant, ci numai de pelerin. Alte lucruri, concrete, despre rezidența în Noua Zeelandă, le-am povestit în cartea *Cel mai îndepărtat paradis* (Dacia, 2001). Geo Vasile scrie despre această proză că este un fel de „*Descriptio Terrae Australis*”, descrierea Oceaniei, și zice că ar fi un ghid pentru cei ce vor să emigreze la Antipozi. După toate, iată, rămâne povestea. Dacă va îngădui Domnul, voi scrie și continuarea cărții despre Noua Zeelandă.

— *Dar ca scriitor ți-ai dat seama la timp că numele tău se pierde acolo în anonim?*

— Pusesem scriitorul din mine la hibernat. Ca scriitor, lucrez în voie și coerent numai în București. În lume, pot aduna impresii, reflexii, cazuistică, nuclee narative, însemnări. Dar în lume nu pot elabora. Din India m-am întors cu vreo zece caiete și mape cu însemnări. Căci scriu la drum, mereu, scriu ca și cum aș înmulți privitul. Scrisul este o prelungire a ochiului (iar ochiul este o prelungire a creierului). În lume, nu scriu ca să public, ci scriu ca să văd *Scrisul este vedere*. Este extensia văzului, până la infrastructuri. În Noua Zeelandă, în Australia am umplut multe caiete mari. Uneori mă gândeam să le rup. Căci după ce „vederea” s-a petrecut, de ce să mai păstrez aceste reziduuri optice? Apoi mi-am zis: Nu le distrug, nu le ard, căci le va arde Timpul, când va vrea el. Le va arde frumos, cu delicatețe... Așadar, ca să finalizez o lucrare germinată în lume trebuie să mă întorc la București. Mă întorc la București „ca și cum soarele aici l-aș fi îngropat” (am adoptat un vers Mandelștam). Eu, soarele meu l-am îngropat la București.

Ai zis de anonimatul pribeagului. Da, un anonimat voluptos. În Noua Zeelandă mă simțeam, evident, ieșit din timp: ai sentimentul unui alt tărâm. Un peisaj selenar, o pace selenară, o obște ieșită din istorie, un loc de unde Europa apare mică, inexistentă. Alt tărâm! Poate că acele ținuturi au ceva din condiția raiului. Iar în Rai nu ai motivația scrisului. În Rai nu mai sunt active jarul instinctelor, orgolii, frustrări... Eu acum idealizez un pic, că am tendința asta: selectez instinctiv doar emoțiile pozitive și le uit pe celelalte. Ai spus bine: Acolo numele se pierde în anonim. Dar anonimatul *de după* consacrare are dulceața lui.

Evident, există acolo o comunitate (micuță) de români, este posibilă o exprimare culturală în toată legea, am produs întâlniri sapiențiale vii la Wellington, la Sydney și Melbourne; mă gândeam să fac o revistă literară pentru românii de la Pacificul de Sud. Cu ce bani? Mi-ar fi trebuit talentul de a smulge fonduri, ceva rapacitate pentru o ctitorie. Dar îmi lipsește minima cultură a (s)mulgerii, a înhățării. Nici polinezienii, strănepoți de canibali, n-au reușit să-mi inspire un canibalism creator... Îți spun, există acolo un mediu românesc însetat de cultură, receptiv, neglijat de politica culturală de la noi.

Drumeția este o „meditație în mers”

— Cum ai predispoziții pentru voiaje, poți spune cât folosește aceasta scriitorului? Nu cumva excesul lor îl depărtează de masa de scris? Nu cumva ignoranța anumitor jurii față de tine vine și din faptul că ești prea mult plecat din țară?

— Ai pus două întrebări în una. Răspund pe rând. Întâi – dacă acestea, călătoriile, folosesc scriitorului. *Nu știu alții cum sunt*, dar mie îmi folosește. Există categoria oamenilor „semne de pământ” care-și iau puterea din rămânere pe loc; cei cu „semne de aer” – își iau puterea din spațiu, din mobilitate... Pentru mine drumul rezumă chiar condiția umană: căci suntem oaspeți și trecători pe drum. Drumeția este o meditație din mers. Pe drum nu te îndepărtezi de masa de scris, căci și genunchii sunt o masă de scris. Cât despre „unele jurii”, asta este o temă aparte.

— *Spinoasă?*

— Voioasă. Vicioasă. Dar nu spinoasă. O cauză a „neglijării” sunt, firește, absențele din țară. Dar nu-i singura. Căci unele din cărțile mele au fost nominalizate, dovadă că au ajuns sub nasul juriilor. Evident, nu le-au citit.

— *Ești un caz rar, de scriitor important, la capăt de carieră (cum lași a înțelege în „bilanțierul” volum Viață și veac, la finalizări (tu ai zis-o), și n-ai primit premii U.S.*

— Asta e. Dar am primit premiul U.S. din Chișinău, și premii A.S. la București și Iași. Romanul meu *Păsările cerului* (1999), de-acum tradus în câteva limbi, a fost ignorat în țară. Același roman obținea premiul internațional Balkanika, la Istanbul, pentru cel mai bun roman al anului... Și competiția de la Istanbul a fost serioasă; erau șapte nominalizați importanți, din șapte țări. Așadar, în exterior cartea a fost bine primită, iar la București ignorată. Ciudat este că, în acel an, juriul ilfovit nici n-a acordat premiul la proză! Tu ai făcut o dezbatere la „Luceafărul” ca să afli de ce nu s-a dat nici un premiu la proză. Din dezbatererea pe care ai găzduit-o în „Luceafărul” reieșea că în acel an au fost multe cărți de proză meritorii; câțiva din participanți

(Dumitru Țepeneag, în primul rând) au indicat romanul meu ca unul dintre cele mai competitive. Dar, îți spuneam, trei luni mai târziu, la Istanbul, *Păsările cerului* a primit un important premiu internațional. Exista, la acea dată, o versiune engleză a romanului meu; iar după premiere, romanul a fost tradus în bulgară, macedoneană, greacă, italiană, franceză. Așadar, romanul face carieră în afară și e ignorat în țară.

Dar, să știi, nu mă alarmez. Căci există și cazuri de nedreptăți de proporții! Iată că juriile U.S. n-au premiat o carte monumentală precum *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, de Marian Popa. Dacă nici *Istoria* lui Marian Popa n-a primit premiul U.S., sau premiul Academiei Române, atunci orice discuție despre opacitatea juriilor devine zadarnică. La fel, este scandalos că Paul Goma n-a fost premiat niciodată de U.S.: Asta este cu instituțiile. Mai sunt prozatori de excepție niciodată premiați de U.S., în primul rând, cu Constantin Virgil Negoită (vezi romanul *Conspirația cibernetică*); Ardian-Christian Kuciuk (vezi romanul *Un trib muribund și glorios*) și Salvina Adam (vezi cartea *Apa Iordanului*).

*

— *Ce crezi că ai putea face ca să atragi mai mult atenția asupra operei tale?*

— Nici prin cap nu-mi trece să atrag atenția. Eu sunt un om senin. Am o liniște lăuntrică fermă. Sunt bucuros de existența asta, de lume. La urma urmei, eu am fost un răsfățat în viața asta. Și-n profesie, și-n breaslă, și-n lume. Până acum, am făcut în viață ce mi-a plăcut. Dimineața, la ora 6, mă pot așeza liber la masa de scris, fără să mă hărțuiască griji sau obligații sau alergări măcinătoare de zile. Am parte de-o existență literară împlinită. Între oameni, cred că mi s-a dat locul meu, totuși. Nu am aspirat la funcții. Faptul că după revoluție, în 1990, am fost ales șeful secției de proză la Asociația București a Scriitorilor, m-a uimit. Biroul secției de proză, pe atunci, avea scriitori de seamă: George Bălăiță, Mircea Ciobanu, Gabriela Adameșteanu, Radu Tudoran, Petre Sălcudeanu, Octavian Paler. (Sper că mi-am amintit corect). M-au emoționat că într-un astfel de birou al secției am fost ales șeful secției. Și la ultima conferință a Asociației Scriitorilor, în 2001 parcă, când am fost ales șeful secției proză, am considerat un răsfăț din partea confrăților. Am reușit să duc o existență de scriitor profesionist, cu o autonomie în scris și-n mișcare, fac ce-mi place. Îmi fac „canonul” literar și spiritual fără obsesia unei slujbe tracasante. Am avut și șansa să lucrez la o revistă literară care să-mi asigure și autonomia, și timpul de scris, de călătorit. Și astfel, am stat aproape trei decenii la „Viața Românească”.

MARIUS TUPAN: — *Nu îți se pare o revistă lentă, obosită? De ce nu te-ai dezlipit de ea, totuși, niciodată?*

VASILE ANDRU: — „Viața Românească” a fost inventată parcă exact pentru mine. Este o revistă boierească, domnească. O revistă care, pe vremuri, a reușit performanța să nu publice fotografiile cu dictatorul; o revistă stabilizator. Astăzi, ea este turnul meu de fildeș. Când eram plecat pe planetă, de câteva ori, lipsind multă vreme, la „Viața Românească” am figurat ca fiind *în concediu fără plată*. Am avut parte de șefi cumiți și domni. Ioanichie Olteanu era un mare domn, cel mai mare. Apoi au venit Al. Balaci, Cezar Baltag, Caius Traian Dragomir, mari domni. Când am revenit din Noua Zeelandă, pentru că lipsisem prea mult, l-am întrebat pe Dl. Caius: „Mă mai primiți la Viața Românească?” El mi-a răspuns: „Dacă cineva s-ar opune, eu mi-aș da demisia de la revistă, n-aș mai rămâne nici o zi!” M-a emoționat atunci domnul Caius. Apoi dânsul a fost numit ambasador la Atena și am trăit un timp cu speranța (mi *s-a dat* speranța) că voi merge ca atașat cultural la Atena. Dar cineva / careva s-au opus. De altfel, mai înainte, Laurențiu Ulici mă propusese să lucrez în diplomație. Eu eram propus ca atașat cultural pentru New Delhi. Nu s-a finalizat.

Diplomația s-a militarizat

— *Ai fi vrut totuși o carieră diplomatică? Ce s-a petrecut?*

— Obstacole exterioare, dar și interioare. Cred că, lăuntric, am opus mereu o rezistență. Nu-mi convenea să pun scriitorul din mine la hibernat, multă vreme. Sau mă feream de o „înregimentare”. Am făcut, totuși, diplomație culturală pe cont propriu. Iată, de câțiva ani, din 2000, sunt prins în acest program internațional „Balkanika”, anual ies în străinătate de 2-3 ori, pentru întâlniri culturale. Vezi, diplomația oficială este militarie, cel puțin așa o resimt eu. Ceva dinlăuntru se împotrivesc. *Eu sunt genul misionar, nu genul militar*. Misionarul este și el un diplomat, dar ne-militar. Știm, Blaga sau Eliade, când au fost atașați culturali erau totuși civili. Pe vremea aceea, nu se militarizase chiar totul! S-ar putea și diplomație civilă, mai ales astăzi, după 15 ani de lentisimă întărire a societății civile, la noi. Societatea civilă este mai bună chiar decât cea teocratică (ce mă încântase cândva)... Așadar, în acest punct ne aflăm acum, la anul de grație 2005. Restul... Restul este o bucurioasă tăcere; întreruptă de multe presiuni germinative: proiecte de scrieri, de noi proze, de noi călătorii pe care le-aș considera ispite, dacă n-ar fi, măcar în parte, daruri.